HÜSEYN BİN ABDULLAH EL-ÂZERÎ

Büyük kelâm âlimlerinden. Künyesi Ebû Abdullah olup ismi Hüseyn bin Abdullah bin Hâtem el-Âzerî'dir. Kendisine Azarbeycanlı olduğu için Azeri dendi. Ebû Abdullah hazretleri, güzel ahlâk sahibi, güler yüzlü ve tatlı dilli idi. Güzel latifeler yapardı. 423 (m. 1032) senesinde Kayrevan'da garîb olarak vefât etti.

Ebû Abdullah Âzer, Kâdı Ebû Bekr bin et-Tayyib el-Bâkıllânî'nin talebesidir. Birçok eserde Ebû Abdullah hazretlerinin ismi, Kâdı el-Bâkıllânî'nin seçilmiş talebesi ve Şafiî mezhebi büyüklerindendir diye geçmektedir. Ebû Bekr Abdullah bin Muhammed el-Kureşî, Muhammed bin Ebû Bekr Atîk bin Ebî Nasr Hibetullah bin Ali bin Mâlik: Kayrevan'da Ebû Abdullah el-Âzerî hazretlerinin yetiştirdiği talebelerindendir.

Talebesi Fakîh Ebû Abdullah Muhammed bin Mûsâ bin Ammâr el-Meyûrkî, onun hakkında şöyle bilgi vermektedir "Bâkıllânî hazretleri çok talebe yetiştirdi. Bunlar çeşitli memleketlere gidip ilim neşrettiler. Çoğu Irak ve Horasan'a bir kısmı da Fas, Tunus ve Cezayir taraflarına gitti. Ebû Abdullah el-Âzerî hazretleri, Tunus'daki Kayrevan denilen beldeye yerleşti. Orada İslâm bilgilerini yaydı. Talebe yetiştirdi. Kayrevan halkı kendisinden çok istifâde etti. Vefât edeceği zaman, yerine talebelerinin ileri, gelenlerini vekîl olarak bıraktı. Hocam Hüseyn bin Abdullah hazretlerinin şöyle dediğini işittim: "Vatanımdan ve çoluk çocuğumdan garîb olarak elli senedir ayrı bulunmaktayım. Bu zaman zarfında ilim öğrenmek ve öğretmekten başka bir kazancım olmadı." Başkalarının onun hakkında şöyle dediklerini işittim: "O, kendilerine emek verip ilim öğrettiği talebelerinden, ücret olarak en küçük birşeyi kabûl etmedi. Talebelerinden mal mülk sahibi nice kimse olmasına ve dünyâ malı olarak çok şey vermek istemelerine rağmen, hiçbir şey kabûl etmedi ve "Bu ilmi Allah rızâsı için öğretmek benim güvendiğim bir dalımdır. Herhangi maddî bir ücret alırsam, ona birşey bulaşdırmanızdan korkarım. Allahü teâlânın bana vereceği mükâfattan başka birşeyde gözüm yoktur" buyurdu."

Talebelerinden bir zât şöyle anlatır: "Ebû Abdullah el-Âzerî hazretleri, bize evinde ders okuturdu. Biz evde iken o dışarı

çıkar, pazara alış-verişe gider, oradan yiyecek içecek alır, elinde taşıyarak eve dönerdi. Biz kendisine “Muhterem hocamız, biz sizin talebeleriniziz. Genciz, gücümüz kuvvetimiz yerindedir. Her birimiz zât-ı âlinizin ihtiyâçlarını karşılamaya can atıyoruz. Ne olur müsâade etseniz. Bu şekilde size yardım edememek bizleri çok üzüyor” derdik. Fakat o kabûl etmez, kendi ihtiyâcını kendi görmeye çalışırdı ve bize, “Allahü teâlâ sizlere iyilikler versin. Bana hizmet etmek arzu ve iştiyâkınızı bilmez değilim. Fakat siz benim özrümü bilmektesiniz. Size ilim öğretmek için Allahü teâlânın bana vereceği ecir ve mükâfatın ba’zısını, dünyâdaki karşılıkları için alacağı sebebiyle endişe ediyorum. Ecrin âhırette verilmesini istemekteyim” buyurdu.

Fakîh el-İmâm Ebü’l-Hasen Ali bin Müslim bin Muhammed bin Ali bin el-Feth-üs-Sülemî hocasından şöyle nakleder: “Ebü’l-Hasen bin Dâvûd. Câmi-i Dımeşk’de namaz kıldırırdı. Orada Mücessime fırkasından ba’zı kimseler ileri geri konuşmağa, halkın güzel i’tikâdını bozmaya başladılar. Haşeviye veya Mücessime denilen bu sapıklar, bid’at fırkalarının en kötüsü olup, Allahü teâlâyı mahlûklara benzeten ve O’na madde, cisim diyen kâfirlerdir. Yetmişiki bid’at fırkasından biri olan (Müşebbihe) ve (Mücessime) denilen bu kafirler, sapık fikirleriyle müslümanlara zarar vermeye başlayınca, câminin hocası Ebü’l-Hasen bin Dâvûd, hemen Bağdad’daki büyük kelâm âlimi Kâdı Ebû Bekr Muhammed bin et-Tayyib bin el-Bâkıllânî hazretlerine bir mektûp yazdı. Durumu teferruatıyla arzedip, kendisinden çâre olarak bir âlimi göndermesini ve Mücessime denilen bu sapıklara delîller göstererek doğruyu anlatmasını istedi. O da, en üstün talebesi olan Ebû Abdullah Hüseyn bin Hâtem el-Âzerî’yi gönderdi. Dımeşk’e gelen Ebû Abdullah Azeri hazretleri, derhal mes’eleyi enine boyuna açıklayıp anlatmak için, Câmi-i Dımeşk’de bir meclis kurdu ve herkes Ebü’l-Hasen bin Davud’un etrâfında toplandılar.

Ebû Abdullah Azeri hazretleri Allahü teâlânın varlığını, birliğini ve hiçbir mahlûka benzemediğini, madde ve cisim olmadığını, sıfatlarını, bu sıfatlarının da zâtı gibi ezelî ve ebedî olduğunu ya’nî sonsuz olarak var olduklarını ve mukaddes olduklarını mahlûkların sıfatları gibi olmadıklarını akıl ile, zan ile ve dünyâdakilere benzetilerek anlaşılmadıklarını izah etti. Delîller getirerek Mücessime fırkasındakileri susturdu. Söyliyecek şey bulamadılar. Câmideki topluluk Allah bir, Allah bir diyerek dağıldılar. Ebû Abdullah el-Âzerî hazretleri bir süre daha Dımeşk’de ikâmet etti.”

Şöyle anlatılır: “Ebû Abdullah el-Âzerî hazretleri helvayı çok severdi. Dostları onun bu hâlini bildiklerinden, yemeğin arkasından helva koyarlardı. Ba’zan helvayı unuttuklarında, yemekten sonra, herkes giderken, “Oruçlular orucunu açtı. Sâlih kimseler yemeğinizi yedi. Meleklerin yarısı da size duâ etti.” buyururdu. Kendisine, “Siz, melekler size duâ etti demeniz gerekirken ve doğrusu da böyle iken, size meleklerin yarısı duâ etti, dediniz” dendiğinde, “Meleklerin diğer yarısı da helva ile beraber kaldı” buyururdu.”

Kitâbün fî menâkıb-il-Kâdı Ebî Bekr el-Bâkıllânî isimli kitap, yazmış olduğu eserlerindendir.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Terâcim-ül-müellifîn et-Tunûsiyyîn cild-1, sh. 53

2) Tebyîn-i Kizb-il-müfteri sh. 41